

ПОБУДОВА ПРОДУКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Побудова продуктивних навчальних взаємовідносин є наслідком професіоналізму педагога, адже саме він є їх ініціатором. За результатами багатьох психологічних досліджень, лише незначна частина вчителів володіє достатнім рівнем розвитку таких професійно важливих якостей, як постійна увага до особистості іншої людини, глибоке її розуміння, повага до неї у процесі спілкування [1, 2]. Вміння будувати продуктивні навчальні взаємовідносини – основа задоволеності вчителів своєю професією. Є чимало робіт, присвячених вивченню професійної зрілості педагога. Однак, питання побудови продуктивних навчальних взаємовідносин між вчителем та учнем розглядалося у наукових публікаціях фрагментарно. Теоретико-методологічну основу роботи склали: положення, пов'язані з концепцією єдності свідомості, діяльності та спілкування, системного підходу до особистості (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Максименко); концепції професіоналізму та психологічного супроводу праці вчителя (М. Савчин, В. Семиченко, І. Синиця, Н. Чепелева); концепції психологічної сумісності людей у спільній діяльності (А. Бодальов, В. Бодров, Є Ільїн).

Таким чином, мета – виокремити психологічні особливості формування уяви вчителя про особистість учня.

Динаміка задоволеності вчителів своєю професією носить чітко виражений характер і залежить не лише від стажу, але й від орієнтацій у сфері комунікативній. Зростає невдоволеність, негативне ставлення вчителів до своєї професії залежно від стажу. Кількість таких у групах зі стажем до одного року, від одного до трьох років, від трьох до п'яти років відповідно склали 18,0%, 8,0%, і 26,0%. (Хотіли б при нагоді поміняти свою професію на іншу відповідно 28,0%, 12,0% і 38,0%). Інтерв'ю з цією категорією учителів дозволяє вважати, що основні причини такого ставлення до педагогічної діяльності можна розділити на дві групи: причини, зумовлені статусом та соціальною оцінкою педагогічної праці в сучасних умовах; причини, пов'язані з особливостями та характером взаємостосунків з учнями.

Отже, ставлення молодих учителів до своєї професії істотно залежить від їхніх установок у комунікативній сфері (більш продуктивною є орієнтація на діалогічне спілкування з учнями) при загальній тенденції до зростання кількості критичних, а то й негативних оцінок залежно від стажу педагогічної роботи [4].

Визначальною проблемою спілкування у навчанні є проблема вивчення вчителем учнів. Це необхідна передумова творчої роботи вчителя, створення позитивних міжособових стосунків і, головне, успішного здійснення учбової діяльності [3]. Формування уявлень про учня опосередковане у вчителя певною концепцією особистості («імпліцитна концепція особистості»), яка

детермінується сукупністю засвоєних ним відповідних наукових уявлень, вікових, соціальних, статевих, професійних та інших стереотипів, аналізом результатів власної практики взаємодії з учнями та іншими людьми тощо. На рівні свідомості ця концепція - це певна система критеріїв, через призму якої і здійснюється відбір інформації, аналіз і оцінка особливостей учнів.

Цікаво, що когнітивна складність моделі «поганого учня» набагато вища, ніж моделі «ідеального учня». При аналізі складання моделей учнів, вчителі демонстрували труднощі при виділенні основних психологічних характеристик. Ряд респондентів взагалі обмежилися загальним недиференційованим враженням про учня (приміром, хороший – поганий, приємний – неприємний, вихований – невихований). Все це вказує, що педагоги недостатньо володіють психологічними знаннями. Оціночні процеси, характерні для мислення і діяльності вчителя, структурно організовані на основі співвідношення «загальні категорії – емпіричні показники – ситуації прояву особистісних якостей». При цьому загальні критерії, які містять ряд більш конкретних, задають загальну спрямованість процесу оцінювання. Реальна ж оцінка тієї чи іншої якості конкретного учня здійснюється на основі емпіричних показників і конкретних ситуацій, в яких виявляється оцінювана якість. При цьому збір і аналіз інформації, як правило, здійснюється за такими напрямками: стійкі якості особистості (для оцінки учня як особистості); рольові функції учня (для оцінки його як учасника певної діяльності); процесуальна оцінка (для оцінки учня як суб'єкта, що здійснює поточні процеси розв'язання конкретних задач).

Узагальнюючи сказане вище, відмітимо важливість роботи щодо рефлексії вчителями власної системи критеріїв оцінювання і сприймання іншої людини, її переосмислення і корекція на основі психолого-педагогічної теорії; оволодіння навичками пізнання партнерів по спілкуванню; нарешті, уточнення (точніше, деяка корекція у переважній більшості випадків) своєї «імпліцитної концепції особистості», через призму якої здійснюється оцінка інших людей та вибудовуються стосунки з ними.

Література:

1. Баженова Л.В. Мотивація професійного самосовершенствования учителя (Программа личностно-ориентированого тренинга) // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 1. – С. 36 - 39.

2. Чепелева Н.В. Психологическая герменевтика – наука о понимании / Н.В. Чепелева // Практична психологія та соціальна робота № 3, 2001. – С. 6

3. Щербан Т.Д. Психологічні засади розвитку емпатії педагога / Т.Д. Щербан, Г.В. Щербан // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. Наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України; за ред. С.Д. Максименка. – К: ГНОЗІС, 2011. Т. XIII, ч. 2 – С. 463-471.

4. Яценко Т.С. Проблема дослідження несвідомої сфери психіки суб'єкта. / Т.С. Яценко. // Практична психологія та соціальна робота. - 2002. - № 7. - С. 10 - 16.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>